

Професионална оријентација

Иако неки ученици још од "малих ногу" имају идеју којом професијом ће се бавити, већи број је оних који су неодлучни или недовољно информисани, који имају мање или веће потешкоће у доношењу одлуке о будућем занимању. Многи се одлучују на основу талента који поседују или љубави према одређеној професији.

У осмом разреду ученици треба да донесу одлуку о томе коју средњу школу уписати, што нимало није лако. Они су у процесу спознаје себе, својих интересовања, која су често променљива, а треба донети одлуку "на дужи стазе". Та одлука није само избор онога што ће радити или чиме ће се бавити наредних година школовања. То је избор занимања, којим ће се вероватно бавити целог живота, те се често назива и "избором животног пута". Сам процес доношења одлуке није ни краткотрајан ни једноставан, а познат је као "професионална оријентација".

Пред ученицима се јављају бројне дилеме, питања везана за наставак школовања. Како да за себе изаберу добру школу, како да своје школовање наставе на најбољи начин, да ли ће моћи да упишу жељену школу?

У школи помоћ могу добити од психолога, педагога, одељењског старешине, предметних наставника. Ученици осмог разреда биће информисани о средњим школама, о врстама школа, трајању школовања, образовним профилима и на тај начин добити слику о даљем образовању. Заинтересовани ученици могу заказати и индивидуално професионално саветовање са психологом школе, које се обавља у другом полугодишту.

Како одабрати право занимање

Сви ученици осмог разреда налазе се пред избором школе и занимања. Пред тобом је важна одлука. Да би избор био добар, важно је да одлуку донесеш промишљено, а не као резултат случајности.

1. Информисаност

Да би био у прилици да зрело и паметно бираш и одлучујеш, треба да знаш шта ти све стоји на располагању. Да би одабрао своје будуће занимање, треба да знаш каква све занимања постоје, шта се и како у њима ради, чиме и са киме се ради, у каквим условима, шта се захтева од онога ко се тиме бави итд.

Важно је да се информишеш о што ширем кругу занимања, а не само о онима за која се интересујеш или о којима већ нешто знаш. Можда се баш међу занимањима о којима знаш само нешто или не знаш готово ништа крије оно право за тебе.

Извори информација могу бити:

Људи око нас: родитељи, рођаци, познаници, старија браћа и сестре могу ти дати корисне информације о својим занимањима; вршњаци и ученици средњих школа можда знају нешто више о образовању за поједина занимања, пренеће ти своја искуства; наставници доста поуздано знају о образовању за одређена занимања и рећи ће ти у којим занимањима се користе знања из предмета који предају; психолози и педагози су ту за саветодавни рад;

стручњаци у појединим занимањима пуно могу да кажу о томе шта се, како, чиме и у којим условима ради.

Психолози који се баве професионалном оријентацијом у служби запошљавања.

Средства јавног информисања: штампа, радио, телевизија.

Сајмови образовања на којима се представљају различите школе и где ученици осмог разреда у непосредној комуникацији са професорима и ученицима средњих школа могу да добију одговоре на многа питања.

Специјализовани штампани материјали, поготово новијег датума.

Сајтови **различитих**
школа (нпр. www.teslabg.edu.rs, www.zts.edu.rs, www.prvabeogim.edu.yu ...)

Посете предузећима.

2. Жеље и интересовања

Радити свој посао са интересовањем представља радост и задовољство, због чега је веома важно да свако открије своје склоности и интересовања. У послу можемо уживати и бити успешни само ако нам се он допада, што се позитивно одражава и на наше ментално здравље.

Требало би да размислиш да ли желиш:

-да се после средње школе запослиш,

-да после средње школе наставиш школовање,

-да прво завршиш средњу стручну школу и стекнеш неко занимање, а после можда да наставиш школовање.

Важно је знати да не оспособљавају све средње школе за рад, односно неко занимање. Неке те припремају за даље школовање на факултетима и вишим школама - то су **гимназије**.

Сваки ученик може да проанализира: своја интересовања, односно, предмете за које се посебно интересовао, предмете чије је градиво усвајао као занимљивије и интересантније, затим, додатну наставу, секције и активности којима се најрадије бави у слободном времену. На основу тога може да размисли која га занимања интересују више од других, у оквиру којих занимања би се бавио оним темама и стварима које га интересују.

Шта је још важно знати?

- Избор занимања је избор онога ко уписује средњу школу, а не родитеља, другова или наставника, они могу да помогну, али не и да одлуче. Значи то је твој избор!

- Свако може да буде успешан у више занимања.

- Интересовања се временом могу променити.

- Велики број занимања одговара како девојкама, тако и младићима.
- Никада није касно да се одлука промени.

3. Способности

Људи се не разликују само по ономе што их интересује, већ и по ономе што могу и у чему су добри. Неко се одлично сналази са бројевима, неко је вешт са речима, неко има смисла за технику...

Способности су наше могућности да успешно обављамо неке активности и послове. Ако се трудимо, можемо до извесне мере развијати своје способности.

Уколико су неке способности изузетно развијене, говоримо о даровитости.

Успех при обављању различитих послова зависи од способности. За обављање различитих послова значајне су различите способности.

Свакоме је важно да његов избор занимања одговара његовим способностима. Ако неко изабере занимање чији су захтеви знатно већи од његових способности - имаће мало успеха у раду и неће бити задовољан. Ако су захтеви посла мањи од наших способности, неће нам представљати изазов и опет нећемо бити задовољни. Само ако изаберемо занимање које је у складу са нашим способностима, можемо, уз потребно залагање, имати успеха и задовољства у раду.

Запамти да нико није способан за све, али су сви способни за нешто.

Неке способности:

- *сналажење са речима*, тј. разумевање и памћење појмова исказаних речима, схватање смисла реченица, текстова; смислено, јасно и лако изражавање у говору и у писању, уз употребу великог броја речи.
- *сналажење са бројевима*, тј. извођење једноставних рачунских радњи (сабирање, дељење); уочавање и разумевање односа међу величинама (бројевима, мерама).
- *схватање начина рада машина и уређаја*, тј. разумевање принципа механике (решавање теоријских или практичних задатака); уочавање и отклањање кварова на машинама или уређајима, уз коришћење алата; управљање превозним средствима.
- *схватање односа у равни и простору*, тј. сагледавање односа делова и целине у равни; замишљање тродимензионалног изгледа предмета, њиховог изгледа под различитим углом гледања у различитим положајима; замишљање дводимензионалног приказа (скица, мапа, цртежа) у простору; сналажење у простору.
- *спретност руку и прстију*, тј. усклађеност покрета руку и прстију; брзо и прецизно састављање и растављање делова предмета; руковање ситним предметима.

- *сналажење с људима*, омогућава нам да разумемо понашање, мотиве и емоције других људи и да се лакше сналазимо у различитим ситуацијама са другим људима.

4. Особине личности

Ако размислиш о себи и свом понашању, можеш да издвојиш неке особине. Рецимо, причљив си или ћутљив, упоран или лако одустајеш, импулсиван си или промишљен.

Особине личности чине да се у сличним ситуацијама понашамо слично – значи, доследно. Различите особине личности важне су за рад у различитим занимањима.

Многе особине се током живота могу развијати под утицајем активности које обављамо и средине у којој се крећемо.

Свако довољно познаје себе да би могао да зна:

- да ли лако успоставља контакт са другим људима и стиче нова познанства;
- да ли има стрпљења за људе; да ли води рачуна о осећањима и жељама других;
- да ли се труди да помогне другима, ако може;
- да ли воли да планира и организује своје активности;
- да ли углавном може да се контролише, реагује мирно, сталожено;
- да ли упорно и стрпљиво истрајава у раду, без обзира на тешкоће;
- да ли размишља о последицама пре него што почне нешто да ради;
- да ли се труди да своје послове обавља темељно, тако да не мора поново да их ради;
- да ли воли да сазнаје нове ствари, да ли разматра нове идеје;
- да ли често има иницијативу, да ли подстиче друге на акцију.

Примери:

За занимање медицинског техничара, лекара, психолога, дефектолога, социјалног радника, важне особине личности биле би: саосећајност, спремност да се пружи помоћ, топлина, стрпљивост са људима, поверење, савесност, сталоженост.

За продавца, фризера, педикера, конобара, туристичког техничара, важни су љубазност, друштвеност, услужност, стрпљивост са људима, уредност.

За техничара обезбеђења, ватрогасца, полицајца, криминалистичког инспектора, официра, важни су храброст, одлучност, поузданост, савесност, сталоженост, присебност, динамичност.

За техничара дизајна, сликара, вајара, музичара, писца, глумца, модног

креатора, важне особине су маштовитост, наклоност према лепом, истраживачка радозналост, самодисциплина, самосталност.

5. Најчешће грешке у избору школе и занимања

1. Уписаћу се у најближу школу.

Згодно је када је школа близу куће, али то не треба да буде пресудно приликом избора. Постоје много важнији разлози за избор школе и занимања.

2. Уписаћу се у ову школу зато што моји другари иду тамо.

Биће другара и у новој школи, а и друштва ван школе. Старо друштво те не може спасити од тога да будеш незадовољан у погрешно одабраној школи.

3. Уписаћу се у ову школу јер је популарна.

Популарност је пролазна, у једном тренутку су неке школе и занимања пожељнији од других. Популарност говори о мишљењу већине – а, да ли је то избор најбољи за сваког појединца?

4. Уписаћу се у школу коју су за мене одабрали родитељи.

Родитељи су себи изабрали занимање, избор средње школе је време да свако направи свој избор. То нико не може и не треба да направи осим самог ђака. Родитељи су свакако ту да ти помогну, али не и да изаберу уместо тебе.

5. Уписаћу се било где јер имам слаб успех.

Чак и са слабијим школским успехом постоји могућност избора.

6. Одлука је донета, не размишљам о другим школама.

Не треба заборавити да свако може да буде успешан у читавом низу занимања. Осим првог опредељења, важно је да имаш и резервне изборе.

7. Или ћу се уписати за жељено занимање, или ми је потпуно свеједно шта ћу постати.

Не треба заборавити да је сваки човек способан за читав низ занимања. Занимање за које си заинтересован никако није једино у коме можеш бити успешан, а и опрезност налаже да се праве резервни избори.

8. Показаћу ја њима шта и колико могу.

Треба ли провести читав један велики и важан део живота у доказивању било коме и било чега? Најчешће то значи изабрати занимање које тражи или мало више способности него што их особа има, или неке способности које и нису њена јача страна.

9. Ја сам вуковац, све ми сјајно иде од руке. Знам да ћу, шта год да упишем, бити успешан.

Да би се успешно радило, осим способности, знања, вештина и радне дисциплине, мора постојати и живо интересовање за оно што се ради. Тешко је да некога сви школски предмети интересују једнако.

6. Шта је још важно за избор занимања

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ

Здравствени услови подразумевају, осим општег доброг здравственог стања, и низ посебних услова за поједина занимања.

За свако занимање постоји листа специфичних захтева и контраиндикација. На пример, за занимање возача потребна је добра координација покрета, адекватне реактивне способности, добра просторна оријентација, очуване функције чула и сл.

ШКОЛСКИ УСПЕХ

Школске оцене нису најважније када бираш занимање, али могу бити важне када желиш да се упишеш у школу за коју влада велико интересовање. Неко чији успех и школске оцене нису довољни за упис у школу која ту особу занима, треба да размисли о другим могућностима.

РАДНЕ НАВИКЕ

Неке средње школе су захтевније у погледу учења од других. У неким се осим теоријског знања стичу и практичне вештине. Треба размислити при избору средње школе у којој мери смо у току стицања основног образовања стекли и добре или лоше радне навике. Добро развијене радне навике помажу да се лакше савладају и захтевнији школски програми.

ШКОЛСКИ ПРЕДМЕТИ

Школски предмети пружају знања која су темељ за рад у одређеним занимањима. На пример, за рад у области технике веома су важна знања из математике и физике. Важно је да свако има у виду своја интересовања и успех из појединих школских предмета и да на основу њих бира школу или занимање.

7. Врсте средњих школа

Постоје три основне врсте средњих школа:

I Средње стручне школе

II Гимназије

III Уметничке школе

I СРЕДЊЕ СТРУЧНЕ ШКОЛЕ

Средње стручне школе оспособљавају за рад (оспособљавају за разна занимања), али дају и могућност за наставак школовања на вишим школама и факултетима. Школовање у њима траје три или четири године, у зависности

од образовног профила који се упише.

II ГИМНАЗИЈЕ

Гимназија је школа која пружа широко опште образовање и припрема ученика за даље школовање на факултетима или вишим школама.

Постоје следећи типови гимназија:

Гимназија са смеровима

- друштвено-језички смер (преовлађују матерњи и страни језици, историја, филозофија, социологија)
- природно-математички смер (преовлађују математика, физика, хемија, биологија, информатика)
- билингвални смер (подразумева извођење наставе на два језика, на српском и еглеском, француском, или италијанском језику).

Гимназије општег типа (приближно су заступљени предмети природних и друштвених наука, нпр. Спортска гимназија, Војна гимназија).

Гимназије за ученике са посебним способностима - математичка гимназија, филолошка гимназија и спортска гимназија или са одељењима за ученике са посебним талентима (нпр. одељења за ученике талентоване за физику, биологију и хемију, рачунарство и информатику).

III УМЕТНИЧКЕ ШКОЛЕ

Уметничке школе образују ученике са талентима из музичке и ликовне области и балетска школа.

.....

За ученике који не могу да донесу одлуку о упису родитељи могу у Националној служби за запошљавање да закажу индивидуално професионално саветовање са тестирањем, а корисно је посетити и ове сајтове:

<http://vodiczaosnovce.nsz.gov.rs/>

<http://srednjeskole.edukacija.rs>

<http://mala-matura.com>

<http://upis.mpn.gov.rs/>

Текст припремила

Психолог школе